

Şerif **Dilek**

sdilek@setav.org

Salgından Sonra Küresel Ekonomide Petrol Savaşları

Salgın dolayısıyla Rusya'nın üretim kesintisine yanaşmaması üzerine Suudi Arabistan'ın beklenmedik bir şekilde üretim artışına gitmesi fiyatların düşmesini tetikledi. Petrol fiyatları adeta serbest düşüş yaşadı. Öyle ki bir günde görülen yüzde 30'luk fiyat düşüşü, Körfez Savaşı'ndan sonraki en sert günlük kayıp olarak kayıtlara geçti.

Cin'de ortaya çıkan ve dünyanın birçok ülkesinde etkileri görülen koronavirüs salgını (Covid-19), küresel çapta panik havası oluşturmuş durumda. Dünya Sağlık Örgütü, bu yeni tip koronavirüs salgını "pandemi" olarak ilan etti. Pandemi, salgın hastalıkların geniş bir alanda etkisini göstermesine verilen bir isim. Çin'in sorunu olarak görülen bu virüs artık dünyaya yayılarak "küresel bir salgın" haline dönüştü.

Bu salgın en çok ekonomiyi olumsuz etkiledi. Küresel ekonomide durgunluk endişelerinin arttığı bu ortamda ticaretten finansa, turizmden eğitime kadar salgının negatif etkisi, ülkeleri acil önlemler almaya itiyor. Petrol gibi stratejik emtialarda dramatik fiyat düşüşleri yaşanıyor. Küresel talep cephesinde yaşanan daralma özellikle petrol, hammadde ve emtia ürünlerine bağlı ülke ekonomileri üzerinde ağır sonuçlar oluşturacak gibi görünüyor. Salgından etkilenen ülkeler, bir taraftan ekonomilerini bu zor süreçten en az zararla çıkarmanın yolunu bulmaya çalışıyor, diğer taraftan da palıyatif çözüm olarak çalışanların işlerine ve öğrencilerin eğitimlerine uzaktan devam etmesini sağlamaya çalışıyor. Bu olağanüstü gelişmeler, önümüzdeki süreçte çalışma düzenimizi ve tüketim alışkanlıklarımızı derinden etkileyecek gibi görünüyor.

Olağanüstü Önlemler

Salgından dolayı ülkeler olağanüstü önlemler almış durumda. Birçok ülke kara sınırlarını kapatıp, hava yolu uçuşlarını durduruyor, turistler de dahil yurt dışından gelenlerin girişlerini sınırlandırıyor. Tüm bu gelişmeler dünyanın "küresel bir köy" halini aldığı 21. yüzyılda yaşanıyor. Bu bakımdan küreselleşmenin daha önce yaşanan ekonomik-finansal krizlerle sorgulandığı ve bugün çok daha fazla tartışıldığı kritik bir süreçten geçiyoruz.

Koronavirüs salgını, ABD Merkez Bankası (Fed) başta olmak üzere birçok ülkedeki merkez bankalarının para politikasını harekete geçirdi. Yakın zamanda, ekonomik canlılığı sürdürmek için acil toplanan Fed, küresel krizden bugüne yapılan en yüksek faiz oranı indirimini gerçekleştirdi, İngiltere Merkez Bankası 2016'dan sonra ilk kez faiz indirimine gitti, Avrupa Merkez Bankası ek tahvil alımı yapacağını açıkladı. Gelişmekte olan ülke merkez bankaları da politika faizini indirirken diğer para politikası araçlarını da devreye soktu. Dünyanın en büyük merkez bankaları piyasaları rahatlatmak amacıyla swap hattını genişletme kararı aldı. Salgın dolayısıyla para politikasının etkinliğinin sorgulandığı bir dönemde ülkeler, teşvik ve desteğe yönelik yol haritalarını açıklamaya başladılar. Genişletici maliye politikaları devreye girmiş oldu. Maliye bakanlıklarının ilerleyen aylarda kesenin ağzını biraz daha açmak zorunda kalma ihtimali kuvvetle muhtemel.

Kamu sağlığı gibi stratejik önemdeki bir meselede, devletlerin İspanya ve İtalya'da olduğu gibi özel kurumları kamulaştırma uygulamalarına gittiği örneklerine daha fazla şahit olacağız. Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un "savaşta'yız" tabirini kullanması yaşadığımız salgının büyük bir ekonomik daralmaya gideceğinin işareti; nitekim küresel krizin şimdiden başladığı konuşuluyor. Salgın çok ciddi biçimde Avrupa ülkelerini acil önlemler almaya itiyor; zira Dünya Sağlık Örgütü, Çin dışarda tutulduğunda dünyada görülen vaka ve ölümlerin hepsinden daha fazlasının görüldüğü Avrupa'nın artık salgının merkezi olduğunu açıkladı. Çin koronavirüs ile mücadelede alınan sıkı önlemler ve uygulanan katı kurallar sayesinde vaka artış hızını yavaşlatarak tek haneli rakamlara indirdi. Avrupa'da vaka artış hızı Çin'i geçmiş durumda. Çin ekonomisinde normalleşme belirtileri kendini gösteriyor. Şirketler Çin'deki üretimlerine yeniden başladı, fabrikalar ve ma-

ğazalar yeniden açılıyor, gündelik hayat normale dönmeye başlıyor. Örneğin Apple, 13 Mart'ta aldığı karar ile Çin hariç tüm mağazalarını ay sonuna kadar kapatma kararı aldı.

Küresel Tedarik Zinciri

Koronavirüsün insanlar üzerindeki etkileri yakın zamanda ortadan kalksa bile kısa dönemde dünya ekonomisinde hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Özellikle 80'lerde neoliberal ekonomi politikaları yoluyla dünyada hızla artan finansal küreselleşme ile birlikte çok uluslu şirketlerin agresif yatırım ve büyüme hedefleri bundan ciddi biçimde olumsuz etkilenecek. Üretim, tedarik ve lojistik süreçlerini farklı ülkelerden yürüten şirketler bugün üretim hatlarında arz şoku gibi çok ciddi sorunlarla karşı karşıya. Son otuz yılda çok uluslu şirketlerin üretim üssüne dönmüş Çin'de başlayan salgın bölgesel ve küresel tedarik zincirinde tıkanmalara yol açıyor. Ocak ve Şubat'ta Çin'in toplam dış ticaret hacmi geçen yıla göre yüzde 11 düşüş yaşarken ihracat yüzde 17 ve ithalat yüzde 4 daraldı. Böylece salgının ortaya çıktığı 2020'nin ilk iki ayı Çin'in uzun bir aradan sonra ilk kez dış ticaret açığı vermesine neden oldu.

Koronavirüs salgını, artık bir sağlık sorunu olmasının ötesinde ekonomik bir sorun haline dönüşmüş durumda. Ülkelerin dış ticaret hacminde düşüşler, küresel lojistik ve tedarik zincirinde aksamalar, havayolu taşımacılığında düşen yolcu sayıları ve turist sayılarında azalmalar gibi çok ciddi olumsuzlukların maliyeti gittikçe artıyor. Salgın kaynaklı ülkelerin aldığı olağanüstü önlemlerin daha fazla uzaması durumunda özellikle turizm, yeme-içme, sağlık, bankacılık, seyahat ve ulaşım gibi hizmetler sektörü bu krizden büyük yara almaya gebe.

Salgının etkileri hizmetler sektöründe daha hızlı görülecek. Özel-

Koronavirüs salgını ve petrol şoku dünya ekonomisinde durgunluk ve kriz belirtilerini güçlendirmiş durumda. Petrol fiyatlarının bu seviyelerde kalmaya devam etmesi halinde, petrol üreticisi ülkeler arasında bir fiyat savaşına sahne olan rekabet ortamı, özellikle ekonomileri petrol gelirine bağımlı ülkeleri derinden etkileyecek.

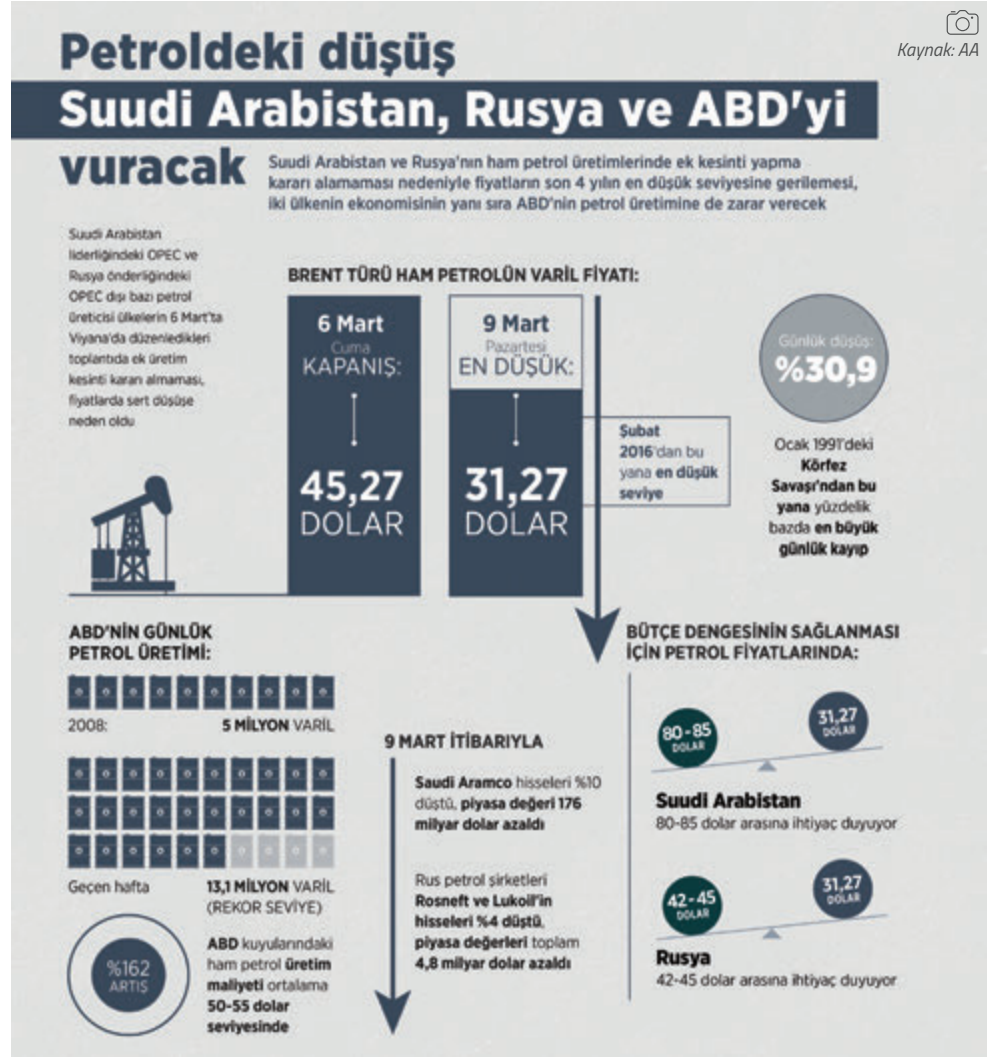
likle turizm sektörünün önemli paya sahip olduğu ve dünyanın en büyük turizm destinasyonları arasında yer alan İtalya, İspanya ve Fransa'da salgının boyutları her geçen gün ağırlaşıyor. Bunlarla birlikte Güney Kore, Japonya ve Almanya gibi üretim ve sanayi ekonomileri ile ABD gibi tüketim ağırlıklı ekonomiler olumsuz etkilenmeye devam ediyor. İlk başlarda havayolu firmalarında düşen yolcu sayısı, denizyolu ve karayolu taşımacılığında düşen yük hacmi ve düşen navlunlar küresel boyutta tedarik ve lojistik zincirinde büyük aksamalar oluşturuyordu. Salgının boyutu büyüdükçe ülkelerin aldığı önlemler ve artan risklerden kaynaklı havayolu kargo ve denizyolu taşımacılığına olan talep artışı navlunların yükselmesine yol açmış durumda.

Petrolde Fiyat Savaşı

Uzun bir süredir Suudi Arabistan öncülüğündeki OPEC ile Rusya, petrol arzını azaltma yönünde hareket etmekteydi. Ancak salgın dolayısıyla Rusya'nın üretim kesintisine yanaşmaması üzerine Suudi Arabistan'ın beklenmedik bir şekilde üretim artışına gitmesi petrol arzının artışına yönelik beklentileri arttırdı ve bu durum fiyatların düşmesini tetikledi. Zaten talep daralmasından kaynaklı petrol fiyatlarında bir düşüş bekleniyordu; ancak düşüşün bu derece sert ve hızlı olmasını kimse tahmin etmiyordu. Petrol fiyatları adeta serbest düşüş yaşadı. Öyle ki bir günde görülen yüzde 30'luk fiyat düşüşü, Körfez Savaşı'ndan sonraki en sert günlük kayıp olarak kayıtlara geçti.

Rusya, son yıllarda ABD'nin hızla artan pazar payından ciddi endişe duyuyor. Öncesinde OPEC ve Rusya'nın birlikte hareket ederek petrol üretimini azaltma kararı almaları fiyatların bir süredir düşüş göstermesini engellemiştir. Ancak ABD'nin kaya petrolünde üretimini arttırması -Kasım 2018'de dünyanın en büyük ham petrol üreticisi olması- ve talep oluşturmak için izlediği politikalar başta Moskova olmak üzere petrol ihracatçısı ülkeleri kaygılandırıyor.

Rusya, son yıllarda ABD'nin hızla artan pazar payından ciddi endişe duyuyor. Öncesinde OPEC ve Rusya'nın birlikte hareket ederek petrol üretimini azaltma kararı almaları fiyatların bir süredir düşüş göstermesini engellemiştir. ABD'nin kaya petrolünde üretimini arttırması -Kasım 2018'de dünyanın en büyük ham petrol üreticisi olması- ve talep oluşturmak için izlediği politikalar başta Moskova olmak üzere petrol ihracatçısı ülkeleri kaygılandırıyor.

oluşturmak için izlediği politikalar başta Moskova olmak üzere petrol ihracatçısı ülkeleri kaygılandırıyor. Hatırlanacağı üzere ticaret savaşını sonlandıran birinci faz anlaşma kapsamında enerji sektörü Çin'in ABD'de alım taahhüdünde bulunduğu dört ana sektörden biridir. Anlaşma Pekin'e iki yıl içerisinde ABD'den 52,4 milyar dolarlık enerji ithalatı yapma taahhüdü getirmişti. Ticaret savaşlarında sağlanan birinci faz anlaşma 2020'nin dünya ekonomisi için oldukça iyimser bir toparlanma süreci olacağına işaret etmişti. Ancak beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan koronavirüs salgını ve petrol şoku dünya ekonomisinde durgunluk ve kriz belirtilerini güçlendirmiş durumda. Petrol fiyatlarının bu seviyelerde kalmaya devam etmesi halinde, petrol üreticisi ülkeler arasında bir fiyat savaşına sahne olan rekabet ortamı, özellikle ekonomileri petrol gelirine bağımlı ülkeleri derinden etkileyecek.

Dünyada hızla etkisini gösteren salgına karşı Çin'in performansını diğer ülkeler gösterebilecek mi? Ülkeler olağanüstü önlemler ile salgına karşı mücadele ederken şirketler tedarik zincirini yeniden yapılandırabilecek mi? Petrol üzerinden sürdürülen fiyat savaşına üreticiler daha ne kadar direnecek? Bu ve benzeri soruların cevabını önümüzdeki süreçte göreceğiz. Ancak küreselleşmenin artık eskisi gibi olmayacağını, kamunun piyasada daha etkin ve müdahaleci politikalar uygulayacağı bir modelin ortaya çıkacağını söyleyebiliriz. Şirketlerin tedarik zincirini artık daha esnek ve hızlı bir şekilde tasarlamaları için arayışları da hızlanacak. **K**